

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA K.C. przeciwko POLSCE

(Skarga nr 31199/12)

WYROK

STRASBURG

25 listopada 2014

Ten wyrok uprawomocni się na warunkach określonych w Artykule 44 § 2 Konwencji. Może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie K.C. przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Sekcja Czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

Ineta Ziemele, *Przewodnicząca,*

Päivi Hirvelä,

Ledi Bianku,

Nona Tsotsoria,

Paul Mahoney,

Krzysztof Wojtyczek,

Faris Vehabović, *sędziowie,*

oraz Fatoş Aracı, *Zastępca Kanclerza Sekcji,*

Obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 4 listopada 2014 roku,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu:

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 31199/12) przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie art. 34 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności („Konwencja”) przez obywatela Polski, Panią K.C. („skarżąca”) w dniu 17 maja 2012 r.

2. Skarżąca reprezentowana była przez Pana A. Bodnara, prawnika Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka. Rząd polski („Rząd”) był reprezentowany przez pełnomocnika, Panią J. Chrzanowską, z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. W dniu 16 stycznia 2014 r. Przewodniczący Sekcji, na podstawie Reguły 44 § 3 Regulaminu Trybunału, zezwolił Centrum Pomocy na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, na wniesienie pisemnego stanowiska przed Sądem w charakterze strony trzeciej. Jednakże strona trzecia nie skorzystała z tej możliwości.

4. Skarżąca wniosła z szczególności zarzut, że jej przymusowe umieszczenie w domu pomocy społecznej oraz niemożność uzyskania zwolnienia do własnego domu, stanowiły naruszenie art. 5 §§ 1 oraz 4 Konwencji

5. W dniu 2 października 2013 r. skarga dotycząca umieszczenia skarżącej w domu pomocy społecznej została zakomunikowana Rządowi. W pozostałym zakresie skarga została uznana za niedopuszczalną.

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

6. Skarżąca urodziła się w 1936 r. i mieszkała w Żarach. Obecnie przebywa w domu pomocy społecznej w K.

A. Postanowienie o przyjęciu skarżącej do domu pomocy społecznej

7. Skarżąca, która jest wdową, mieszkała samotnie w lokalu mieszkalnym w Żarach. Otrzymywała emeryturę z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Ma córkę, z którą najprawdopodobniej nie utrzymywała kontaktu przez kilka lat.

8. W dniu 24 marca 1981 r., na wniosek córki skarżącej, Sąd Okręgowy w Zielonej Górze orzekł o częściowym ubezwłasnowolnieniu skarżącej. Sąd ustalił, że skarżąca cierpi na syndrom demencji psycho-organicznej ze stanami paranoi, a nadto ma skłonność do nadużywania alkoholu oraz leków. Sąd uznał, że konieczne jest orzeczenie częściowego ubezwłasnowolnienia skarżącej, ponieważ potrzebuje ona pomocy w podejmowaniu właściwych decyzji, w szczególności dotyczących leczenia oraz związanych z przeznaczaniem przez nią pieniędzy na alkohol.

9. W dniu 19 grudnia 2007 r. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Żarach wystąpił do Sądu Rejonowego w Żarach o przyjęcie skarżącej do domu pomocy społecznej bez jej zgody. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej wskazał, że skarżąca cierpi na zaburzenia natury psychicznej, unika wizyt u lekarza oraz zachowuje się w sposób odstający od „społecznie akceptowalnych norm”, co stanowi zagrożenie dla jej własnego zdrowia i życia. Ośrodek wyjaśnił, że skarżąca „chodziła ulicą niekompletnie ubrana, zaniedbana i brudna. Wydzielala przykry zapach, mówiła sama do siebie i często sprawiała wrażenie osoby będącej pod wpływem alkoholu”. Do wniosku załączono zaświadczenie od lekarza, opatrzone datą 3 grudnia 2007 r. Zostało ono wystawione przez lekarza psychiatrę na podstawie wyników badania lekarskiego skarżącej przeprowadzonego na oddziale psychiatrii Szpitala Wojskowego w Żarach. Wskazano w nim, że skarżąca cierpi na organiczne zaburzenie osobowości i wymaga stałej opieki. Nie wymaga jednak leczenia szpitalnego.

10. Sąd Rejonowy w Żarach wyznaczył kilka rozpraw, na których skarżąca się nie pojawiła. W związku z powyższym podjęto decyzję o przesłuchaniu skarżącej w miejscu jej pobytu w dniu 25 marca 2008 r. We wskazanym dniu kontakt ze skarżącą był utrudniony; niektóre jej odpowiedzi na pytania zadawane przez sąd były nielogiczne. Wskazała jednak w sposób jednoznaczny, że nie chce zostać umieszczona w domu opieki. Pod koniec przesłuchania odmówiła podpisania właściwego

dokumentu oraz zażądała opuszczenia mieszkania przez osoby w nim przebywające.

11. W dniu 19 czerwca 2008 r. Sąd Rejonowy w Żarach postanowił o przyjęciu skarżącej do domu pomocy społecznej bez jej zgody. Swoją decyzję sąd oparł na opinii lekarza psychiatry, I.S., który przebadał skarżącą w dniu 8 maja 2008 r., diagnozując chroniczną schizofrenię oraz zaburzenia centralnego układu nerwowego. Lekarz wskazał, że do czasu badania lekarskiego skarżąca znajdowała się pod opieką opiekuna społecznego, R.D., jednak uznał on, że „opieka nie była sprawowana w sposób właściwy albo nie była sprawowana w ogóle”. Skarżąca zaniedbywała podstawowe zasady higieny oraz odżywiania się, co może prowadzić do infekcji oraz niedożywienia. Uznał jednak, że nie stanowi ona bezpośredniego zagrożenia dla życia i zdrowia swojego lub innych osób. Lekarz stwierdził ponadto, że skarżąca wymaga stałej opieki ze strony osoby trzeciej. Analizowana część opinii ma następujące brzmienie:

“Przez swoje zachowanie stwarza ona zagrożenie dla własnego życia, tzn. pozostawienie jej bez stałej opieki w niektórych okolicznościach w istotny sposób zwiększa prawdopodobieństwo zagrożenia dla jej życia. Nie jest to jednak zagrożenie bezpośrednie, ale raczej wynikające z zaniedbywania przez skarżącą podstawowych zasad higieny, związanych z miejscem pobytu, oraz żywienia. [W związku z tym skarżąca jest narażona na ryzyko niedożywienia, [oraz] infekcji.”

Sąd rozważał również możliwość pozostawienia skarżącej w jej własnym mieszkaniu i w tym zakresie odniósł się do możliwości zaopiekowania się nią przez osobę trzecią przy wsparciu ze strony Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Wskazywana część postanowienia sądu ma następującą treść:

“...brak jest członków rodziny lub osób trzecich, które mogłyby zapewnić skarżącej stałą opiekę. W szczególności, córka skarżącej oświadczyła, że nie chce się nią stale zajmować i nie zabierze matki do siebie...

...

Opinia eksperta jest jednoznaczna w odniesieniu do tego, iż (skarżąca) wymaga stałej opieki, której brak stanowi zagrożenie dla jej życia.

...

Jeśli chodzi o wsparcie ze strony pracowników Ośrodka Pomocy Społecznej w Żarach, należy odnotować, że nie ma ono charakteru trwałego. Oznacza to, że pracownik pomocy społecznej nie spędza całego dnia z taką osobą i nie sprawuje nad nią stałej pieczy, ponieważ, co do zasady, pracownicy pomocy społecznej [...] służą wsparciem wielu osobom, mającym miejsce zamieszkania na obszarze prowadzonej przez nich działalności. Z kolei skarżąca wymaga opieki stałej, która nie może być zapewniona przez pracowników pomocy społecznej.”

12. Skarżąca została przyjęta do domu pomocy społecznej w K. w dniu 10 września 2008 r.

B. Próby podejmowane przez skarżącą w celu odwołania się od orzeczenia o przyjęciu do domu pomocy społecznej

13. Wydaje się, że Sąd Rejonowy ustanowił dla skarżącej adwokata z urzędu w 2007 r. Jednakże, zdaniem skarżącej, adwokat nie pojawił się na rozprawie przed sądem pierwszej instancji, co oznacza *de facto*, że nie była ona reprezentowana w toku postępowania sądowego.

14. W dniu 8 grudnia 2008 r. córka skarżącej wniosła apelację od postanowienia z dnia 19 czerwca 2008 r. Wystąpiła również o ustanowienie dla skarżącej adwokata z urzędu oraz doręczenie postanowienia z dnia 19 grudnia 2008 r. z pisemnym uzasadnieniem.

15. W dniu 29 grudnia 2008 r. Sąd Rejonowy w Żarach oddalił wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu, uznając, że córka skarżącej ma wystarczającą wiedzę i umiejętności, by reprezentować swoją matkę przed sądem. Ponadto odrzucił apelację oraz wniosek o doręczenie postanowienia pierwszej instancji z pisemnym uzasadnieniem.

16. W dniu 7 lutego 2009 r. skarżąca wniosła kolejną apelację od postanowienia z dnia 19 czerwca 2008 r., wnosząc jednocześnie o przywrócenie terminu do wniesienia apelacji.

17. W dniu 3 marca 2009 r. ustanowiono dla skarżącej adwokata z urzędu. Ponieważ nie była z niego zadowolona, w dniu 2 czerwca 2009 r. przydzielono jej innego adwokata, który następnie wystąpił o przywrócenie terminu do wniesienia apelacji przez skarżącą.

18. W dniu 25 sierpnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Żarach przywrócił termin do wniesienia apelacji przez skarżącą.

19. W dniu 7 grudnia 2009 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze oddalił apelację skarżącej. Protokół sądowy ujawnia, że w tym dniu na rozprawie nie było nikogo. Ten sam protokół stwierdza jednakże, iż „skarżąca, która nie była reprezentowana przez adwokata, została poinformowana o możliwości złożenia wniosku o doręczenie orzeczenia z uzasadnieniem terminie 7 dni od dnia ogłoszenia sentencji.” Skarżąca twierdziła, że nie doręczono jej orzeczenia, oraz, że dowiedziała się o nim przypadkiem dwa lata później. Jednocześnie wniosła ona skargę na przewlekłość postępowania. Skarga została odrzucona przez Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w dniu 31 października 2011 r.

20. Po uzyskaniu informacji o oddaleniu apelacji skarżąca wystąpiła do Sądu Okręgowego o przywrócenie terminu na złożenie wniosku o doręczenie wyroku z uzasadnieniem. Złożyła również wniosek o przywrócenie terminu na wniesienie skargi kasacyjnej, o zwolnienie z kosztów sądowych oraz ustanowienie adwokata z urzędu, który przygotowałby oraz wniósł skargę kasacyjną w jej imieniu.

21. W dniu 21 listopada 2011 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze oddalił wniosek o przywrócenie terminu, w związku z czym nie mogła ona wnieść skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego.

22. W tym samym dniu Sąd Okręgowy w Zielonej Górze oddalił wniosek skarżącej o zwolnienie z kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata z urzędu, który mógłby wnieść skargę kasacyjną w jej imieniu.

C. Próby zmiany orzeczenia o przymusowym przyjęciu do domu pomocy społecznej podejmowane przez córkę skarżącą

23. W dniu 20 listopada 2008 r. córka skarżącej wystąpiła do Sądu Rejonowego o zmianę środka zastosowanego w stosunku do jej matki oraz zmianę postanowienia z dnia 19 czerwca 2008 r.

24. Sąd Rejonowy w Żarach nakazał zbadanie skarżącej przez lekarza psychiatrę w celu dokonania oceny, czy konieczne jest pozostawienie skarżącej w domu pomocy społecznej. Nakazał on również przesłuchanie skarżącej przez Sąd Rejonowy w Gorzowie Wielkopolskim w ramach pomocy sądowej.

25. Skarżąca została poddana badaniu przez lekarza psychiatrę w dniu 6 kwietnia 2009 r. Analizowana część opinii ma następujące brzmienie:

“Skarżąca w obecnym stanie psychicznym nie wymaga przyjęcia i leczenia w szpitalu.

...

Wskutek choroby wymaga ona pomocy w codziennych czynnościach, przede wszystkim jeśli chodzi o leczenie oraz kontrolowanie jej wydatków pod takim kątem, by nie wydawała pieniędzy na alkohol. Potrzebuje również pomocy przy sporządzaniu posiłków, higienie osobistej oraz robieniu zakupów.

...

Skarżąca wymaga całodobowej opieki, którą może zaoferować dom pomocy społecznej. Dopuszczalne jest umieszczenie jej w domu rodzinnym pod warunkiem, że członkowie rodziny będą w stanie zapewnić jej całodobową opiekę.

...

Brak odnotowanych zmian stanu psychicznego skarżącej lub okoliczności, które stanowiły podstawę umieszczenia jej w domu pomocy społecznej.

Skarżąca nie wymaga umieszczenia na oddziale psychiatrycznym... Nie stanowi ona bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia lub życia swojego lub osób trzecich.”

26. W dniu 6 kwietnia 2009 r. skarżąca została przesłuchana przed Sądem Rejonowym w Gorzowie Wielkopolskim. Przesłuchanie trwało kwadrans. Skarżąca złożyła następujące oświadczenie:

“Boję się, że mogę zostać zamknięta. Potrzebowałabym sanatorium, gdzie leczą choroby serca. Nie czuję się swobodnie w domu pomocy, ponieważ ludzie stamtąd nie są normalni, ciągle pytają o papierosy, a ja nie palę. Opieka zdrowotna jest zapewniona. Lekarz jest moim kolegą, ponieważ byłam kierownikiem apteki, a on był lekarzem. Przyjmuję lek *promazyn*, ponieważ byłam narażona na promieniowanie podczas wojny, ale teraz mam się dobrze. Jestem w dobrych rękach, potrzebuję mojego domu, odwiedza mnie córka. Przychodzi do mnie co tydzień. Mieszkałam w moim domu w Żarach przez 30 lat. Moja córka, kiedy była już dorosła, odwiedzała

mnie i pomagała mi. Chcę zostać w moim mieszkaniu w Żarach, które znajduje się niedaleko mieszkania mojej córki.”

27. W dniu 15 czerwca 2009 r. sąd wezwał do stawiennictwa córkę skarżącą celem ustalenia, czy jest ona w stanie zapewnić opiekę nad swoją matką. Ponieważ córka nie stawiała się przed sądem, na dzień 10 sierpnia 2009 r. wyznaczono kolejną rozprawę. Mimo to córka skarżącej ponownie nie stawiała się.

28. W dniu 20 sierpnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Żarach oddalił wniosek o zmianę środka zastosowanego w stosunku do skarżącej, złożony przez jej córkę. Na ogłoszeniu orzeczenia nie pojawiła się skarżąca, jej córka ani kurator skarżącej. Od postanowienia nie wniesiono apelacji, w związku z czym uprawomocniło się ono w dniu 10 września 2009 r.

D. Próby podejmowane przez skarżącą w celu zmiany orzeczenia o przyjęciu jej do domu pomocy społecznej bez jej zgody

29. W dniu 5 kwietnia 2009 r. skarżąca wystąpiła do Sądu Rejonowego w Żarach z wnioskiem o wznowienie postępowania, które skutkowało umieszczeniem jej w domu pomocy społecznej – a w przypadku, gdyby nie było możliwe wznowienie postępowania, o zmianę właściwego orzeczenia.

30. W dniu 21 maja 2009 r. Sąd Rejonowy odrzucił wniosek uznając, że brak jest podstaw do wznowienia postępowania. Ponadto, sąd poinformował skarżącą, że zgodnie z art. 41 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z 1994 r., osoba przyjęta do domu pomocy społecznej lub członkowie jej rodziny mogą występować do sądu opiekuńczego o zmianę orzeczenia o przyjęciu do domu pomocy społecznej. Jednocześnie sąd nie rozpoznał alternatywnej prośby zawartej we wniosku.

31. W dniu 9 lutego 2009 r. skarżąca wystąpiła do Sądu Rejonowego z wnioskiem o uzupełnienie orzeczenia z dnia 19 czerwca 2008 r. oraz zezwolenie jej na opuszczanie domu pomocy społecznej na czas jednej godziny dziennie w celu udania się do sklepu, a także umożliwienie jej przebywania w przydzielonym jej pokoju przez cały dzień.

32. W dniu 25 sierpnia 2009 r. Sąd Rejonowy w Żarach oddalił wniosek o uzupełnienie wyroku, uznając, że kwestie powyższe pozostają poza właściwością sądu i podlegają regulacjom wewnętrznym poszczególnych domów pomocy społecznej.

33. W dniu 19 lipca 2009 r. skarżąca ponownie wystąpiła do sądu o zmianę zastosowanego w stosunku do niej środka. Wystąpiła również o ustanowienie adwokata z urzędu; wskazała, że sama nie jest w stanie pokryć kosztów wynajęcia adwokata, ponieważ 70% jej emerytury jest zatrzymywane przez dom pomocy społecznej.

34. W dniu 1 października 2009 r. Sąd Rejonowy w Żarach oddalił wniosek o ustanowienie adwokata z urzędu, wskazując, że skarżąca jest w

stanie prowadzić swoje sprawy samodzielnie, zaś jej sprawa nie jest skomplikowana z punktu widzenia prawnego i faktycznego.

35. Skarżąca złożyła zażalenie na postanowienie sądu.

36. W dniu 18 listopada 2009 r. Sąd Okręgowy w Zielonej Górze uchylił powyższe postanowienie oraz ustanowił dla skarżącej adwokata z urzędu.

37. W odniesieniu do wniosku skarżącej o zmianę zastosowanego środka, w dniu 6 listopada 2009 r. została przeprowadzona rozprawa, w której udział wzięła skarżąca oraz reprezentujący ją adwokat. Na wniosek adwokata sąd zdecydował o zawieszeniu postępowania. Zostało ono podjęte na nowo w dniu 5 lutego 2010 r.

38. W dniu 15 marca 2010 r. Sąd Rejonowy w Żarach oddalił wniosek skarżącej. Skarżąca nie odwołała się od powyższego orzeczenia, w związku z czym uprawomocniło się ono z dniem 6 kwietnia 2010 r.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE I PRAKTYKA

39. Przyjęcie do domu pomocy społecznej uregulowane zostało w art. 38 i nast. ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z 1994 r. Zgodnie z tym przepisem, osoba, która wskutek choroby psychicznej lub upośledzenia psychicznego nie jest zdolna do zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych i nie ma możliwości korzystania z opieki innych osób, lecz nie wymaga leczenia szpitalnego, może być za jej zgodą lub za zgodą jej przedstawiciela ustawowego przyjęta do domu pomocy społecznej. Jedynie w przypadku, gdy osoba taka lub jej przedstawiciel ustawowy nie wyrażają zgody na przyjęcie do domu pomocy społecznej, decyzję w tej sprawie podejmuje sąd.

40. Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 lutego 1995 r. obligowało sąd okręgowy do sprawowania kontroli legalności przyjmowania i „przebywania” osób umieszczonych w szpitalach psychiatrycznych oraz domach pomocy społecznej (§ 1). Jednakże, obowiązek przeprowadzenia kontroli zasadności „dalszego pobytu” co sześć miesięcy odnosił się wyłącznie do osób przebywających w szpitalach psychiatrycznych (§ 2 ust. 3)). Rozporządzenie to zostało zastąpione rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 października 2012 r. Akt ten w ogóle nie odnosi się do przeprowadzania kontroli zasadności „dalszego pobytu” – tak w odniesieniu do szpitali psychiatrycznych, jak i domów pomocy społecznej. Nakłada on na sędziów jedynie obowiązek przeprowadzania co najmniej raz na dwa lata kontroli w domach pomocy społecznej, w których przebywają osoby pozbawione wolności. Jednakże, sędziowie nie mają obowiązku weryfikacji, czy osoby takie powinny nadal pozostawać w domach pomocy społecznej. Obowiązki sędziów ograniczone są raczej do sprawdzania, czy placówki takie są prowadzone we właściwy sposób z administracyjnego punktu widzenia.

41. Art. 41 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z 1994 r. ma następujące brzmienie:

“1. Osoba przyjęta do domu pomocy społecznej [na podstawie orzeczenia sądu], jej przedstawiciel ustawowy, małżonek, krewni w linii prostej, rodzeństwo oraz osoba sprawująca nad nią faktyczną opiekę – mogą występować do sądu o zmianę orzeczenia o przyjęciu do domu pomocy społecznej.

2. Z wnioskiem może wystąpić także kierownik domu pomocy społecznej, jeżeli uzna, że zmieniły się okoliczności uzasadniające orzeczenie o przyjęciu tej osoby do domu pomocy społecznej bez jej zgody.”

42. Art. 47 ustawy z 1994 r. przewiduje mniej ściśle wymogi formalne dla środków odwoławczych wnoszonych przez osobę przyjętą do domu pomocy społecznej; takie środki odwoławcze nie muszą być uzasadnione - na ogół wystarczy, że osoba taka wyrazi swoje niezadowolone z zaskarżanego orzeczenia.

43. Zgodnie z art. 87¹ § 1 Kodeksu postępowania cywilnego, w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych. To obowiązkowe zastępstwo dotyczy również czynności procesowych związanych z postępowaniem przed Sądem Najwyższym, które są podejmowane przed sądami niższych instancji.

44. Regulacje dotyczące funkcjonowania domów pomocy społecznej zawarte są również w ustawie o pomocy społecznej z 1990 r., która została zastąpiona ustawą z 2004 r. Zgodnie z właściwymi przepisami, opłata za pobyt w domu pomocy społecznej nie może przekraczać 70% dochodu lub emerytury. Obie ustawy zawierają postanowienia, zgodnie z którymi umieszczenie w domu pomocy społecznej osoby ubezwłasnowolnionej całkowicie może zostać dokonane jedynie za zgodą jej opiekuna.

45. Właściwe instrumenty międzynarodowe oraz prawo porównawcze zostały wskazane w wyroku *Stanev przeciwko Bułgarii* [Wielka Izba], skarga nr 36760/06, pkt 72,73 oraz 88-95, ECHR 2012.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ART. 5 § 1 KONWENCJI

46. Skarżąca zarzuciła, że jej przymusowe umieszczenie oraz utrzymujące się pozbawienie wolności w domu pomocy społecznej stanowi naruszenie prawa do wolności, wskazanego w art. 5 § 1 Konwencji, który w istotnym dla sprawy zakresie stanowi:

“1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

...

(e) zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby... umyślowo chorej...”

47. Rząd zakwestionował ten argument.

A. Stanowiska stron

1. Skarżąca

48. Skarżąca stoi na stanowisku, że pozbawienie jej wolności nie spełniło trzech warunków “zgodnego z prawem pozbawienia wolności osoby umyślowo chorej”, określonych w orzecznictwie Trybunału. W szczególności, jej zaburzenia psychiczne nie były takiego rodzaju lub stopnia, który uzasadniałby przymusowe pozbawienie wolności. Odniosła się do opinii biegłych ekspertów, na podstawie których pozbawiono ją wolności, wskazując, że żadna z nich nie zawierała stwierdzenia jakoby skarżąca miała stanowić bezpośrednie zagrożenie dla życia własnego lub życia innych osób. Wskazała, że pozbawienie jej wolności było „natury prewencyjnej”.

2. Rząd

49. Rząd wskazał, że umieszczenie skarżącej w domu pomocy społecznej było zgodne z prawem. Zostało ono zarządzane przez właściwy sąd krajowy po przeprowadzeniu badania skarżącej przez dwóch lekarzy psychiatrów, którzy stwierdzili, że cierpi ona na chroniczną schizofrenię oraz organiczne zaburzenia psychiczne. Rząd wskazał ponadto, że przyjęcie skarżącej do domu pomocy nie było konieczne, jednak nie istniały inne możliwości zapewnienia jej niezbędnej pomocy. Córka skarżącej odmówiła zajęcia się skarżącą, a poza nią nie było żadnej osoby, która mogłaby przyjąć na siebie taką odpowiedzialność. W domu pomocy społecznej skarżąca była pod stałą opieką zawodowych lekarzy oraz została poddana leczeniu, co nie byłoby możliwe, gdyby mieszkała sama.

50. Rząd wskazał ponadto, że zaburzenia psychiczne skarżącej w pełni uzasadniały przyjęcie jej do domu pomocy społecznej; fakt, iż nie mogła sama się sobą zajmować, stanowił zagrożenie dla jej życia. Jednocześnie, stan jej zdrowia nie wymagał przyjęcia w szpitalu psychiatrycznym.

51. W odniesieniu do możliwości opuszczania domu pomocy społecznej w ciągu dnia Rząd zwrócił uwagę, że istniała taka możliwość, lecz skarżąca nigdy nie wystąpiła o pozwolenie na samodzielne opuszczanie domu pomocy na krótkie okresy czasu.

B. Dopuszczalność

1. Ocena, czy skarżąca została pozbawiona wolności w rozumieniu art. 5 § 1 Konwencji

52. Trybunał odnotowuje, że miał już możliwość analizować umieszczenie osób upośledzonych umysłowo w domach pomocy społecznej, uznając, że stanowiło ono pozbawienie wolności w rozumieniu art. 5 § 1 Konwencji (zob. wyrok w sprawie *Stanev przeciwko Bułgarii* [Wielka Izba], skarga nr 36760/06, pkt 132, ECHR 2012, oraz wyrok z dnia 14 lutego 2012 r. w sprawie *D.D. przeciwko Litwie*, skarga nr 13469/06, pkt 152).

53. W niniejszej sprawie, pomimo faktu, że skarżąca została uznana za osobę jedynie częściowo ubezwłasnowolnioną, oraz tego, iż Rząd wskazał na możliwość wystąpienia przez skarżącą o pozwolenie na samodzielne opuszczanie domu pomocy społecznej w ciągu dnia, Rząd nie zakwestionował faktu pozbawienia skarżącej wolności. Została ona przymusowo umieszczona w domu pomocy społecznej, wbrew swojej woli, na podstawie orzeczenia sądu. W związku z powyższym, odpowiedzialność za sytuację skarżącej spoczywa na organach władzy publicznej (zob. wyrok z dnia 16 października 2012 r. w sprawie *Kędzior przeciwko Polsce*, skarga nr 45026/07, pkt 59).

54. W świetle powyższych uwag, Trybunał stoi na stanowisku, że skarżąca została “pozbawiona wolności” w rozumieniu art. 5 § 1 Konwencji, od 10 września 2008 do dnia dzisiejszego.

2. Zarzuty Rządu odnośnie niezgodności z zasadą sześciu miesięcy oraz niewyczerpania wszystkich środków odwoławczych przewidzianych w prawie wewnętrznym

55. Rząd podniósł, że skarga została wniesiona po upływie sześciomiesięcznego terminu, wskazując, że za ostateczną decyzję w sprawie należy uznać orzeczenie Sądu Okręgowego w Zielonej Górze z dnia 7 grudnia 2009 r. oddalające apelację oskarżonej.

56. Rząd wskazał ponadto, że skarżąca nie wyczerpała wszystkich środków odwoławczych przewidzianych w prawie krajowym. Nie wniosła skargi kasacyjnej na orzeczenie z dnia 7 grudnia 2009 r. Ponadto, skarżąca nie wniosła apelacji od dwóch postanowień: z dnia 20 sierpnia 2009 r. oraz 15 marca 2010, oddalających wnioski wniesione przez nią samą oraz jej córkę o zmianę orzeczenia o przyjęciu do domu pomocy społecznej.

57. Adwokat skarżącej wskazał, że dla obliczenia sześciomiesięcznego terminu na wniesienie skargi należy brać pod uwagę orzeczenie z dnia 21 listopada 2011 r.

58. Trybunał zwraca uwagę, że po wydaniu przez Sąd Okręgowy w Zielonej Górze orzeczenia z dnia 7 grudnia 2009 r., skarżąca wystąpiła o

przywrócenie terminu na wniesienie wniosku o doręczenie orzeczenia z pisemnym uzasadnieniem. Wystąpiła również o przywrócenie terminu na wniesienie skargi kasacyjnej, zwolnienie z kosztów sądowych oraz ustanowienie adwokata z urzędu, który w jej imieniu przygotowałby i wniósł skargę kasacyjną (zob. powyżej, pkt 20). Wszystkie wnioski zostały oddalone przez Sąd Okręgowy w Zielonej Górze w dniu 21 listopada 2011 r. Trybunał uważa, że do tego dnia skarżąca nie została poinformowana o niemożności wniesienia skargi kasacyjnej. W każdym razie, niniejsza skarga nie dotyczy wyłącznie orzeczenia o umieszczeniu skarżącej w domu pomocy społecznej czy postępowania poprzedzającego wydanie przedmiotowego orzeczenia. Istotą zarzutów skarżącej jest przedłużające się pozbawienie jej wolności w domu pomocy społecznej, które ma swój początek w dniu 10 września 2008 r. i które trwa nadal (zob. powyżej, pkt 12). Wynika stąd, że stan leżący u podstaw skargi utrzymuje się, w związku z tym skarga została wniesiona z zachowaniem przepisanej terminu.

59. Z tych powodów podnoszony przez Rząd zarzut domniemanego niezachowania sześciomiesięcznego terminu podlega oddaleniu.

60. Odnośnie domniemanego niewyczerpania krajowych środków odwoławczych Trybunał zwraca uwagę, że w następstwie wydania orzeczenia z dnia 21 listopada 2011, w którym - między innymi - oddalono wniosek skarżącej o przywrócenie terminu do wniesienia skargi kasacyjnej, skarżąca nie miała żadnych innych możliwości złożenia skargi kasacyjnej. W każdym razie, Trybunał stoi na stanowisku, że z uwagi na szczególne okoliczności sprawy skarżącej, która cierpi na zaburzenia psychiczne, została pozbawiona wolności i nie miała zapewnionej skutecznej pomocy prawnej, nie można było wymagać od niej wniesienia środka odwoławczego do najwyższej krajowej instancji. Trybunał zauważa ponadto, że właściwe przepisy ustawy o ochronie zdrowia psychicznego z 1994 r. zwalniają osoby wnoszące środki zaskarżenia, w szczególności, od orzeczeń dotyczących pozbawienia ich wolności w szpitalach psychiatrycznych oraz domach pomocy społecznej, od spełnienia niektórych wymagań, które powinny zostać spełnione w normalnych warunkach (zob. powyżej, pkt 42). W celu złożenia skargi kasacyjnej skarżąca musiałaby i tak uczynić zadość ustawowemu wymogowi reprezentacji przez zawodowego adwokata w postępowaniu przed Sądem Najwyższym (zob. powyżej, pkt 43). Biorąc pod uwagę wszystkie wyżej wskazane okoliczności Trybunał uznaje, że skarżąca, składając apelację od orzeczenia o umieszczeniu jej w domu pomocy społecznej, spełniła wymóg wyczerpania krajowych środków odwoławczych.

61. Z tych powodów podnoszony przez Rząd zarzut domniemanego niewyczerpania krajowych środków odwoławczych podlega oddaleniu.

62. Trybunał stwierdza, że przedmiotowa skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu art. 35 ust. 3 lit. a Konwencji.

Trybunał stwierdza dalej, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych powodów. A zatem skarga musi zostać uznana za dopuszczalną.

C. Meritum skargi

1. Zasady ogólne

63. Trybunał wielokrotnie podkreślał, że aby pozostawać w zgodności z art. 5 § 1, pozbawienie wolności, które jest przedmiotem sporu, musi być "zgodne z prawem", co winno również obejmować poszanowanie procedur przewidzianych prawem; w tym zakresie Konwencja w pierwszym rzędzie odsyła do prawa krajowego oraz ustanawia obowiązek postępowania zgodnie z jego przepisami materialnymi i proceduralnymi. Jednakże oznacza to również, że każde pozbawienie wolności powinno być zgodne z celem art. 5, którym jest ochrona osób przed arbitralnością (zob. wyrok z dnia 24 września 1992 r. w sprawie *Herczegfalvy przeciwko Austrii*, pkt 63, Seria A, nr 244). Ponadto, pozbawienie wolności osoby jest środkiem tak poważnej natury, że jego zastosowanie jest uzasadnione jedynie wówczas, gdy inne, mniej surowe środki zostały uznane za niewystarczające dla zapewnienia bezpieczeństwa takiej osoby lub z uwagi na interes publiczny. Oznacza to, że nie wystarczy, by pozbawienie wolności pozostawało w zgodności z prawem krajowym; musi także być konieczne w danych okolicznościach (zob. wyrok w sprawie *Witold Litwa przeciwko Polsce*, skarga nr 26629/95, pkt 78, ECHR 2000 - III).

64. Ponadto, art. 5 § 1 lit. a - f zawiera zamkniętą listę możliwych przesłanek pozbawienia wolności; środek taki nie zostanie uznany za bezprawny, o ile zalicza się do jednej z tych kategorii (ibid., pkt 49, zob. także, w szczególności, wyrok w sprawie *Saadi przeciwko Wielkiej Brytanii* [Wielka Izba], skarga nr 13229/03, pkt 43, ECHR 2008, oraz wyrok z dnia 14 kwietnia 2011 r. w sprawie *Jendrowiak przeciwko Niemcom*, skarga nr 30060/04).

65. Odnosząc się do pozbawienia wolności osób z zaburzeniami psychicznymi, należy odnotować, że osoba taka nie może zostać pozbawiona wolności z uwagi na "chorobę umysłową", jeżeli nie zostaną spełnione trzy następujące warunki: po pierwsze, musi zostać wiarygodnie wykazane, że osoba taka cierpi na zaburzenia psychiczne; po drugie, zaburzenia psychiczne muszą być takiego rodzaju lub stopnia, który uzasadniałby przymusowe pozbawienie wolności, oraz, po trzecie, zgodność z prawem dalszego pozbawienia wolności zależy od utrzymywania się takich zaburzeń (zob. wyrok z dnia 24 października 1979 r. w sprawie *Winterwerp przeciwko Niderlandom*, pkt 39, Seria A, nr 33; *Shtukaturov*, cyt. powyżej, pkt 114; oraz *Varbanov*, cyt. powyżej, pkt 45).

66. Odnośnie drugiego z powyższych warunków, pozbawienie wolności osoby z zaburzeniami psychicznymi może zostać uznane za konieczne nie tylko wtedy, gdy osoba taka potrzebuje terapii, podawania leków lub innego

leczenia klinicznego, ale również wówczas, gdy osoba taka powinna być poddana kontroli i nadzorowi, który uniemożliwiłby takiej osobie, na przykład, wyrządzenie krzywdy sobie lub innym ludziom (zob. wyrok w sprawie *Hutchison Reid przeciwko Wielkiej Brytanii*, skarga nr 50272/99, pkt 52, EHCR 2003IV).

67. Trybunał ponadto podkreślał, że musi istnieć pewien związek pomiędzy podstawą dozwolonego pozbawienia wolności oraz miejscem i warunkami, w jakich ma się ono odbywać. Co do zasady, "pozbawienie wolności" osoby - pacjenta z problemami psychicznymi będzie "zgodne z prawem" w rozumieniu art. 5 § 1 lit. e tylko wtedy, gdy będzie miało miejsce w szpitalu, klinice lub innej właściwej instytucji do tego upoważnionej (zob. wyrok w sprawie *Ashingdane*, cyt. powyżej, pkt 44, wyrok z dnia 12 lutego 2008 r. w sprawie *Pankiewicz przeciwko Polsce*, skarga nr 34151/04, pkt 42-45). Jednakże, z zastrzeżeniem powyższego, art. 5 § 1 lit. e nie dotyczy, co do zasady, właściwego leczenia czy warunków, w jakich przebywa osoba pozbawiona wolności (zob. zob. wyrok w sprawie *Ashingdane*, cyt. powyżej, oraz *Hutchison Reid*, cyt. powyżej, pkt 49).

2. Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

68. Odnosząc się do okoliczności niniejszej sprawy, Trybunał w pierwszej kolejności zauważa, że skarżąca została pozbawiona wolności jako "osoba umyślowo chora", zgodnie z właściwymi przepisami prawa krajowego. Skarżąca została poddana badaniu przez dwóch lekarzy psychiatrów, w dniu 3 grudnia 2007 r. oraz w dniu 8 maja 2008 r., po kątem przyjęcia jej do domu pomocy społecznej. Lekarze ustalili, że cierpi na chroniczną schizofrenię oraz inne zaburzenia psychiczne (zob. powyżej, pkt 11). Właściwe orzeczenie zostało wydane przez uprawniony do tego sąd.

Wynika stąd, że pierwsze kryterium określone w wyroku *Winterwerp* zostało spełnione w niniejszej sprawie.

69. W odniesieniu do drugiego kryterium, mianowicie konieczności umieszczenia w domu pomocy społecznej uzasadnionego poważnym stanem zaburzeń, Trybunał gotowy jest zgodzić się ze stwierdzeniem, że w początkowej fazie pozbawienia wolności skarżącej, sądy krajowe miały uzasadnione podstawy, by przyjmować, że umieszczenie skarżącej w domu pomocy społecznej, które gwarantowałoby jej stałą opiekę, było konieczne. Prawdą jest, że żadna z opinii biegłych psychiatrów przygotowana w niniejszej sprawie nie zawierała wzmianki o stwarzaniu przez skarżącą bezpośredniego zagrożenia dla życia lub zdrowia swojego lub innych osób. Opinia z dnia 8 maja 2008 r. wspomina jedynie o pośrednim zagrożeniu dla życia skarżącej, wynikającego z zaniedbywania przez nią podstawowych zasad higieny osobistej, a także dotyczących miejsca pobytu oraz nawyków żywieniowych (zob. pkt 11 powyżej). Z kolei w opinii datowanej na 6 kwietnia 2009 r., sporządzonej po umieszczeniu skarżącej w domu pomocy społecznej, lekarz psychiatra wskazał, że nie jest konieczne przyjęcie i

leczenie skarżącej w szpitalu. Tym razem również nie stwierdzono, by skarżąca stanowiła zagrożenie dla życia lub zdrowia swojego lub innych osób (zob. pkt 25 powyżej). Ustalono jednak, że zaniedbywała siebie i swoje mieszkanie oraz nie przestrzegała podstawowych zasad higieny i żywienia. Potwierdzono także, że skarżąca potrzebuje stałej opieki, by móc normalnie funkcjonować. W orzeczeniu z dnia 19 czerwca 2008 r. Sąd Rejonowy wskazał na potrzebę zapewnienia skarżącej stałej opieki, której brak mógł stanowić zagrożenie dla jej życia. Po zapoznaniu się z okolicznościami sprawy Sąd Rejonowy uznał, że brak jest członków rodziny lub osób trzecich, które mogłyby zapewnić skarżącej stałą opiekę. Sprawowania takiej opieki odmówiła córka skarżącej. Również wsparcie ze strony pracowników opieki społecznej, co do zasady świadczone jedynie czasowo, nie było wystarczające dla zabezpieczenia podstawowych potrzeb skarżącej (zob. pkt 11 powyżej). Sąd Rejonowy uznał, że umieszczenie skarżącej w domu pomocy społecznej było jedynym rozwiązaniem pozwalającym na zapewnienie jej niezbędnej opieki i wsparcia. Biorąc pod uwagę stan zdrowia skarżącej oraz wszystkie okoliczności uwzględnione przez sądy w czasie umieszczenia skarżącej w domu pomocy społecznej, Trybunał uznaje, że orzeczenie sądu krajowego o przyjęciu skarżącej do domu pomocy społecznej było uzasadnione poważnym stanem zaburzeń.

Z powyższego wynika, że również drugie kryterium określone w wyroku *Winterwerp* zostało spełnione w niniejszej sprawie.

70. Odnosząc się do trzeciego kryterium, mianowicie utrzymywania się zaburzeń uzasadniających przedłużające się pozbawienie wolności, Trybunał zauważa pewne nieprawidłowości w zakresie oceny, czy zaburzenia utrzymywały się przez cały analizowany okres. Pomimo tego, że skarżąca znajdowała się pod nadzorem lekarza psychiatry, celem takiego nadzoru nie było dokonywanie okresowych ocen, czy skarżąca nadal powinna przebywać w domu pomocy społecznej, zgodnie z art. 5 § 1 lit. e. Co więcej, ustawodawstwo krajowe nie zawierało przepisu, który przewidywałby dokonywanie takiej oceny (zob. wyrok w sprawie *Stanev*, cyt. powyżej, pkt 158, *X przeciwko Finlandii*, skarga nr 34806/04, pkt 169, ECHR 2012, pkt 40 powyżej oraz por. wyrok z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie *Raudevs przeciwko Łotwie*, skarga nr 24086/03, pkt 86). Przepisy prawa krajowego nie przewidują okresowego przeprowadzania przymusowych badań pod kątem oceny potrzeby dalszego przebywania skarżącej w domu pomocy społecznej. Skarżąca jest pozbawiona wolności od ponad sześciu lat; jednocześnie nie wykazano, że władze publiczne podejmują jakiegokolwiek kroki, które umożliwiłyby dokonanie oceny, czy dalsze przetrzymywanie jej w domu pomocy społecznej jest rzeczywiście niezbędne.

Po przyjęciu do domu pomocy społecznej, skarżąca była badana przez lekarza psychiatrę dla celów postępowania, które zostało wszczęte przez jej córkę na skutek złożenia wniosku o zmianę orzeczenia o przyjęciu skarżącej

do domu pomocy społecznej bez jej zgody. Jednakże, badanie to zostało przeprowadzone w dniu 6 kwietnia 2009 r. i jest ostatnią opinią lekarza psychiatry wydaną w sprawie skarżącej, która została udostępniona Trybunałowi (zob. pkt 25 powyżej).

Trybunał uznaje, że utrzymywanie się zaburzeń uzasadniających legalność dalszego pozbawienia skarżącej wolności nie zostało należycie wykazane przez władze krajowe.

71. Mając na uwadze powyższe, Trybunał stoi na stanowisku, że umieszczenie skarżącej w domu pomocy społecznej nie zostało przedłużone "zgodnie z procedurą przewidzianą prawem", oraz, że z upływem czasu pozbawienie jej wolności nie było uzasadnione w rozumieniu art. 5 § lit. e Konwencji. Rząd nie przedstawił żadnych innych przesłanek, wskazanych w lit. a - f, które mogłyby uzasadnić pozbawienie wolności będące przedmiotem sporu w niniejszej sprawie.

W związku z tym nastąpiło naruszenie art. 5 § 1 Konwencji.

II. ZARZUT NARUSZENIA ART. 5 § 4 KONWENCJI

72. Skarżąca zarzuciła, w istocie, że nie miała możliwości skorzystania z żadnej skutecznej procedury, która mogłaby służyć zakwestionowaniu zgodności z prawem oraz konieczności dalszego jej pobytu w domu pomocy społecznej. Oparła się w tym zakresie na art. 5 § 4 Konwencji, który stanowi, co następuje:

"Każdy, kto został pozbawiony wolności przez zatrzymanie lub aresztowanie, ma prawo odwołania się do sądu w celu ustalenia bezzwłocznie przez sąd legalności pozbawienia wolności i zarządzenia zwolnienia, jeżeli pozbawienie wolności jest niezgodne z prawem."

73. Rząd zakwestionował powyższy argument. Wskazał on, że zgodnie z art. 41 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego skarżąca mogła, w każdym czasie, wystąpić do sądu o zmianę orzeczenia odnośnie umieszczenia jej w domu pomocy społecznej. Skarżąca, jako osoba jedynie częściowo ubezwłasnowolniona, była uprawniona do samodzielnego działania przed sądami we własnym imieniu. Z takim samym wnioskiem mogli wystąpić również krewni skarżącej oraz kierownik domu pomocy społecznej. W następstwie wniesienia takiego wniosku zostałyby wszczęte postępowanie sądowe, a skarżąca zostałaby poddana badaniu przez lekarzy w celu dokonania oceny, czy nadal istnieją podstawy do dalszego jej pobytu w domu pomocy społecznej.

74. Rząd podniósł także, iż zgodnie z art. 43 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, sędzia ma prawo wstępu do domu pomocy społecznej o każdej porze w celu kontroli legalności przyjęcia i przebywania w nim osób z zaburzeniami psychicznymi, potrzeby dalszego pobytu w takim domu,

przestrzegania ich praw, jak również kontroli warunków, w jakich one przebywają.

75. Rząd doszedł do wniosku, że procedura przewidziana w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego w praktyce okazała się skuteczna. W następstwie wniesienia wniosku przez córkę skarżącą, Sąd Rejonowy w Żarach nakazał sporządzenie opinii psychiatrycznej. Po zapoznaniu się z nią oraz uznaniu, że powody, dla których umieszczono skarżącą w domu pomocy społecznej nie przestały istnieć, oddalił wniosek wniesiony przez córkę skarżącą.

A. Dopuszczalność

76. Trybunał zauważa, że zarzut niniejszy jest powiązany z rozpatrywanym powyżej, w związku z tym również musi zostać uznany za dopuszczalny.

B. Meritum

1. Zasady ogólne

77. Wśród wywodzących się z orzecznictwa Trybunału zasad, które dotyczą osób "umysłowo chorych", są następujące:

(a) osoba pozbawiona wolności na nieokreślony lub długi czas w sytuacji, w której nie przewidziano automatycznej i okresowej kontroli sądowej takiego pozbawienia wolności jest, co do zasady, uprawniona do odwołania się do sądu "w rozsądnych odstępach czasu" w celu zaskarżenia "legalności" pozbawienia wolności - w rozumieniu Konwencji;

(b) art. 5 § 4 wymaga, by wskazana procedura miała charakter sądowy oraz, by danej osobie przyznano gwarancje właściwe ze względu na rodzaj pozbawienia wolności; w celu określenia, czy postępowanie przewiduje odpowiednie gwarancje, należy odnieść się do szczególnej natury okoliczności, w których postępowanie takie jest prowadzone;

(c) postępowanie sądowe, o którym mowa w art. 5 § 4, nie zawsze musi być opatrzone tymi samymi gwarancjami, które wskazane zostały w art. 6 § 1 dla postępowania cywilnego oraz karnego. Tym niemniej niezbędne jest, by dana osoba miała dostęp do sądu oraz możliwość bycia wysłuchaną osobiście lub, jeśli istnieje taka konieczność, za pośrednictwem przedstawiciela (zob. wyrok z dnia 12 maja 1992 r. w sprawie *Megyeri przeciwko Niemcom*, pkt 22, Seria A nr 237A; zob. także wyrok w sprawie *Stanev*, cyt. powyżej, pkt 164).

78. Odnosi się to do spraw, gdzie pozbawienie wolności zostało wstępnie zatwierdzone przez organ władzy sądowej (zob. wyrok z dnia 5 listopada 1981 r. w sprawie *X przeciwko Wielkiej Brytanii*, pkt 52, Seria A, nr 46), zaś szczególnego znaczenia nabiera w okolicznościach, w których

umieszczenie skarżącego w domu pomocy społecznej zostało zainicjowane przez osobę prywatną, mianowicie opiekuna skarżącego, a decyzję w sprawie podjęły władze lokalne oraz organy pomocy społecznej bez żadnego zaangażowania ze strony sądów (zob. wyrok w sprawie *D.D. przeciwko Litwie*, cyt. powyżej, pkt 164).

2. Zastosowanie powyższych zasad w niniejszej sprawie

79. W pierwszej kolejności Trybunał zauważa, że umieszczenie skarżącej w domu pomocy społecznej zostało nakazane przez sąd po przeprowadzeniu postępowania sądowego, w którym przesłuchano ją osobiście (zob. pkt 10 powyżej).

80. Trybunał zwraca ponadto uwagę, że prawo krajowe nie kreowało obowiązku dokonywania systematycznej okresowej oceny legalności oraz dalszego istnienia konieczności pozbawienia wolności osób na podstawie ich stanu zdrowia psychicznego (zob. pkt 40 powyżej). Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 października 2012 r., które zastąpiło rozporządzenie z 1995 r., nie przewidywało okresowych kontroli legalności przyjęcia i dalszego pobytu osób pozbawionych wolności, przebywających w szpitalach psychiatrycznych oraz domach pomocy społecznej.

81. Jednocześnie, osoby pozbawione wolności w szpitalach psychiatrycznych oraz domach pomocy społecznej mogą w każdym czasie występować o kontrolę legalności ich pozbawienia wolności oraz konieczności dalszego ich pobytu w zamkniętych placówkach. Wniosek taki, jak wskazał Rząd, spowodowałby wszczęcie postępowania sądowego, podczas którego skarżąca zostałaby przesłuchana, oraz nakazano by zbadanie jej przez lekarza specjalistę (zob. pkt 41 i 72 powyżej).

82. Po pierwsze, Trybunał pragnie zwrócić uwagę, że skarżąca odwołała się od orzeczenia o umieszczeniu jej w domu pomocy społecznej, choć jej apelacja nie została rozpoznana merytorycznie (zob. pkt 20 powyżej), zaś po drugie, skarżąca skorzystała z dostępnej procedury w celu zbadania legalności przedłużającego się pozbawienia jej wolności. W jednym przypadku wystąpiła z właściwym wnioskiem samodzielnie (zob. pkt 29 powyżej). W innym przypadku, z wnioskiem o zmianę środka zastosowanego w stosunku do skarżącej wystąpiła jej córka. W postępowaniu wszczętym na skutek złożenia wniosku nakazano przeprowadzenie badania psychiatrycznego skarżącej oraz przesłuchano skarżącą przed sądem osobiście w ramach pomocy sądowej (zob. pkt 26 powyżej).

83. Z powyższych ustaleń wynika, że warunki określone w wyroku w sprawie *Megyeri* (zob. powyżej, pkt 77), które muszą być spełnione zgodnie z art. 5 § 4 Konwencji, zostały spełnione również w rozpatrywanej sprawie.

Tym samym wskazany przepis Konwencji nie został naruszony.

III. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

84. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeśli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi potrzeba, słuszne zadośćuczynienie pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

85. Skarżąca zażądała kwoty w wysokości 44,000 euro (EUR) za doznaną szkodę niemajątkową.

86. Rząd zakwestionował do żądanie jako nadmierne.

87. Trybunał nie dostrzega żadnego związku przyczynowego między naruszeniem, które nastąpiło a domniemaną szkodą majątkową; w związku z tym odrzuca to roszczenie. Jednakże z drugiej strony, przyznaje skarżącej 6,000 euro jako zadośćuczynienie za doznaną szkodę niemajątkową.

B. Koszty i wydatki

88. Skarżąca, która była reprezentowana przez adwokata z Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, nie wystąpiła o zwrot kosztów i wydatków poniesionych przed Trybunałem.

C. Odsetki za zwłokę

89. Trybunał uznaje za właściwe, by odsetki z tytułu niewypłacenia zasądzonych kwot zostały ustalone zgodnie z marginalną stopą procentową Europejskiego Banku Centralnego, powiększoną o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYŃ TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną w zakresie zarzutów dot. art. 5 §§ 1 oraz 4 Konwencji;
2. *Uznaje*, iż doszło do naruszenia art. 5 § 1 Konwencji;
3. *Uznaje*, iż nie doszło do naruszenia art. 5 § 4 Konwencji;

4. *Uznaje, iż*

(a) pozwane Państwo ma wypłacić skarżącej w terminie trzech miesięcy od dnia uprawomocnienia się wyroku zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji, kwotę 6,000 euro (sześć tysięcy euro), powiększoną o wszelkie podatki, które mogą zostać nałożone na tę kwotę, tytułem poniesionej szkody niematerialnej, przeliczoną na walutę polską po kursie obowiązującym w dniu wydania rozstrzygnięcia.

(b) po upływie powyższego trzymiesięcznego terminu winny zostać naliczone od powyższych kwot odsetki zwykle według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe;

5. *Oddala* pozostałą część żądania skarżącego o słuszne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim i notyfikowano na piśmie w dniu 25 listopada 2014 r., zgodnie z Regułą 77 §§ 2 oraz 3 Regulaminu Trybunału.

Fatoş Aracı
Zastępca Kanclerza Sekcji

Ineta Ziemele
Przewodnicząca